

Protiklady ve vývoji lidstva

Desátá přednáška

Stuttgart, 14. listopadu 1920

GA 197

Prechod z luciferského období do období ahrimanského a nadcházející událost Kristova

Rudolf Steiner

V pozorováních, které jsme zde konali, se charakterizovalo z různých stran, s jakými působícími silami lidského vývoje se musíme seznamovat, chceme-li správně chápat, co se dnes děje, co především vedlo do současné katastrofální doby a co je nutné, chceme-li se správně do ní postavit se silným působením ve smyslu skutečného pokroku lidstva. Pozornost se právě bohužel zaměřuje mnohem méně na to, jak se působící síly ve vývoji lidstva v novější době změnilly vůči poměrně nedávnému období.

Smím alespoň i dnes ještě jednou vyjít od velké katastrofy posledních let. právě abychom se zaměřili na onu událost, na niž jsem poukázal několika slovy na konci posledních zde konaných přednášek, na onu zvláštní událost Kristovu, která, jak jsem již častěji uvedl, náleží první polovině 20. století.

Když jsme skutečně nezaujatě pozorovali katastrofální události se všemi následky, které zasahují do naší dnešní doby, a ještě dlouho budou trvat, tak musíme právě zpozorovat, jak rozdílná. řekl bych, byla osudová struktura civilizovaného lidstva v této nejnovější době vůči dobám starším. Mohli bychom ovšem současné také poukázat na to, jak u velkého počtu právě rozhodujících lidí není ještě vědomí proniknuto tím, co tu vyšlo na povrch, takže způsob jednání také rozhodujících osobností je dnes vlastně ještě stále takový, a především tomu tak bylo v posledních letech, jak to odpovídá dřívějším dobám, jak to ale vůbec již neodpovídá naší současnosti.

Máme - zmiňuji se o tom všem zprvu dnes jen úvodem, jaksi příkladem - máme nyní za sebou, čemu se říká „válka“, která byla větší než jakákoli válka historických dob lidstva. Viděli jsme, že v tom, co lidé měli jako myšlenky u výchozího okamžiku této války, i v tom, co většina lidí dnes ještě má jako myšlenky, žije vlastně něco jako strašidlo dávné doby. Viděli jsme, že z tohoto ideového strašidla, které ještě zasahuje do současnosti z dávné doby,

vznikly úsudky o tom, co se mělo stát. Jednalo se pod vlivem těchto úsudků a byla učiněna ta či ona opatření a lidé neměli ani tušení, že se vlastně v podstatě děje něco jiného než to, co žije v představách lidí o tomto dění.

V této válce stáli navzájem proti sobě jako v dřívějších válkách zajisté také lidé, bojující lidé. Ale co tu v dřívějších válkách nebylo a co tu bylo v této válce, to byly energie, síly, které vycházely ze zcela něčeho jiného než z oněch lidských vlastností, z nichž vycházely síly ve válkách dřívějších. Viděli jsme v nejnovější době vzcházet velkou mocnou techniku a toto vzcházení velké mocné techniky změnilo celou situaci v osudové struktuře lidí. A skutečnosti probíhaly v posledních letech tak, jak to odpovídá této změně. Ale představy lidí se tímto způsobem nezměnily.

Zmíňme se jednou o nejdůležitějších skutečnostech v této oblasti: V době, která předchází válečnou katastrofu, dosáhla lidská technika, jak se vytvořila v nejnovější době, významného bodu. Lidská práce, nebo snad lépe řečeno, lidské pracování přijalo, aniž si lidstvo mohlo rádně uvědomit, zcela jiné formy, než jaké existovaly dříve. Lze si o těchto formách učinit představy, když si povšimneme něčeho, co se musí označit jako základy pro moderní techniku, například těžba uhlí v různých státech civilizovaného světa. V té míře, v jaké se těží množství uhlí, spočívá to, co je potom proměňováno technickým zpracováním v pracovní síly, které potom pracují více či méně samostatně, člověkem jen řízeny, takže, řekl bych, lidská práce v nejnovější době velmi silně ustoupila do řídicího postavení a nechává pracovat stroje.

Když přehledáme tento stav věcí, tak dospějeme například k tomu, že v době, která předcházela vypuknutí války, bylo v Německu vynaloženo takových energií, které byly řízeny lidmi, které ale vlastně pocházely z těžby uhlí, jež tedy nebyly výsledkem toho, co člověk vnitřně nechává ze sebe vzniknout, nýbrž výsledkem zcela zevních dějů, zcela zevních opatření, že bylo v Německu vynaloženo z takových energií 79 milionů koňských sil násobených roky. Počítá se to, co se vynaloží jako energie, podle práce, kterou vykoná kůň za rok. Takže tedy v Německu měli lidé v době, která předcházela bezprostředně vypuknutí války 79 milionů koňských sil v jednom roce technické energie, která pocházela z uhlí.

Co to vlastně znamená? Jestliže to zcela povrchně srovnáte s počtem obyvatelstva v Německu, tak to znamená, že každý jednotlivý člověk průměrně měl vedle sebe jednoho koně, to znamená, že obyvatelstvo v oblasti techniky pracovalo tolik, jako by každý člověk měl vedle sebe jednoho koně k práci po celý rok. Tím potom vzniká 79 milionů koňských sil ročně, právě tolik kolik bylo přibližně 79 milionů lidí. Tedy o tom, co vykonají stroje, stroje nejrůznějšího druhu, bylo dáno to, co by nastalo, kdyby byl u každého člověka postaven kůň a kdyby vykonával práci. Tato možnost vykonat takovou práci tu byla, když vypukla válka. A když se velká část této práce dala do služby války, byla přece věc taková, že jaksi bylo přesunuto na frontu, co bylo výsledkem čistě technickým výsledkem 79. milionů koňských sil ročně.

Veźmte k tomu například zprvu nějaká jiná čísla. Chci například nejprve připojit jen číslo, abyste dostali názorný obraz, že v r. 1870, kdy přece podle názoru lidí nastala velká událost - a právem podle tohoto názoru lidí - že tu nebylo vyrobeno 79 milionů koňských sil ročně, nýbrž pouze 6,7 milionů, tedy něco, co sotva nějak závažně přicházelo v úvahu vůči tomu, co vykonali lidé. 6,5 milionů 1870, 79 milionů koňských sil ročně 1912. To znamená samozřejmě proměnu celé lidské situace.

A vezměte k tomu ještě nějaká jiná čísla: V téže době, která předcházela válečné katastrofě, měly Francie, Rusko a Belgie dohromady 35 milionu koňských sil ročně. Velká Británie ovšem měla 98 milionu koňských sil ročně. Ale těchto 98 milionů koňských sil ročně nemohlo být ihned dostačující měrou koncentrováno na frontu pro zvláštní polohu Velké Británie, nýbrž teprve během několika let. Tak nestály tedy při vypuknutí války vůči sobě jenom lidé, nýbrž na fronty bylo přesunuto 79 milionu koňských sil ročně z Německa, něco přes 90 milionu z Ústředních mocností, velká část z toho byla samozřejmě dána do služby válečného průmyslu, tedy jaksí nepřímou přesunuta na frontu, proti tomu stálo postupně použitelných 98 milionů koňských sil ročně ve Velké Británii, z Belgie, Ruska a Francie dohromady 35 milionu koňských sil ročně. Z toho si můžete učinit představu, že je správné, říká-li někdo: V podstatě byl dán tím, čím byli lidé, zprvu jen předběžný výsledek. Na generálním štábu záviselo vlastně jen odpočítávání na frontu. To mohlo být jistým důmyslným způsobem vymyšleno. Ale poté, když se fronty několik let vyvíjely, tu stály zcela nezávisle na člověku proti sobě technicky vyrobené energie koňských sil za rok. A na oboustranné velikosti toho, co tedy bylo vlastně vyňato z lidského působení, závisel osud tohoto vývoje lidstva. A když potom k tomu, co jsem řekl, připojíte, co nyní uvedu dále, potom uvidíte, jak skrze síly na člověku nezávislé, zejména tím, co vykonala technika v nejnovější době, nastaly věci, které se právě uskutečnily.

Tím, co mohli lidé ovlivnit - mohli přece jen řídit, nanejvýše věcem zabránit. Ale tím, co bylo řízeno a čemu nebylo zabráněno, byly objektivně uvedeny do pole síly oddělené od člověka. z nichž jedny mohly být přemoženy jaksí druhými podle zákona na člověku nezávislých. Vezměte k tomu to, co nastalo, že Amerika zasáhla do celého vývoje. Amerika byla na tom tak, že mohla v téže době, v níž ostatní státy mohly uvést do pole zmíněné koňské síly ročně, že ona mohla mobilizovat 179 milionu koňských sil ročně. Tu máte vzájemný poměr toho, co mohlo být zmobilizováno za síly na základě techniky, za síly, které jsou zcela odděleny od toho, co vyvěrá z člověka, samozřejmě v nepřímé souvislosti s tím, co lidé vymysleli atd... Ale to, co lidé vymysleli, bylo právě vedeno do toho směru, věc byla nakonec taková, že objektivní síla stála proti síle, což posléze zcela

samozřejmě muselo dát konečný výsledek. Člověk vedl v nejnovější době svůj osud zcela takovým způsobem, že když nastalo něco takového, co dříve probíhalo zcela jinak, zcela samozřejmě tento osud vydal do moci těch sil, které pracovaly v jeho vlastních výrobcích a v nichž je závislý na produktivitě země (státu), na samých faktorech, které nejsou uvnitř jeho kůže.

Zde poukazujeme na něco, co je charakteristické pro novější dobu. A to, co jsem uvedl, je přece jen nejzřejmější případ. Tu věc lze jaksí učinit názornou na těchto nápadných případech, ale to, co se tu odehrálo v obrovských rozměrech - nelze říci ve velkých, ale v obrovských -, to se děje každodenně v malém v našem celém osudu, že jsme vydáni na pospas tomu, co dělá technika. Neboť v Německu to v r. 1912 došlo tak daleko, že člověk vydal ze své duchovní produktivity něco, co pracovalo tak, jako kdyby vedle něho pracoval jeden kůň. To je charakteristický rys novější civilizace, a tohoto charakteristického rysu si musíme ostře všimnout. Neboť, copak žije v tom, co člověk v novější civilizaci ze sebe vysunuje ven jakožto objektivně působící síly, které denně za něho pracují a určují jeho osud, co v tom žije? Žije v tom, když si všímáme vztahu této síly k lidskému osudu samému, žije v tom ta síla, kterou jsme si navykli ve svých pozorováních nazývat silou ahrimanskou. Žijí v tom ahrimanské síly. O těchto ahrimanských silách, když si takto věci všímáte, budete si

muset říci: Jejich moc vzrostla s obrovskou rychlostí. Neboť stačí jen. abyste srovnali dvě čísla: roku 1870 pracovalo v Německu 6,5 milionu koňských sil ročně, což nen tak mnoho vedle jednoho člověka; v r. 1912 pracovalo v Německu 79 milionů koňských sil ročně. Tu máte celý souhrn toho, co ovlivňuje náš hospodářský život, co ale také ovlivňuje náš celý ostatní život. Zde máte to, co se děje ve světě, který sice člověk sám zkonstruoval, který tu ale stojí nezávisle na tom, co má vlastně člověk v sobě. Tyto síly stojí přece v nejpříkřejším protikladu ke všemu tomu, co například působilo tehdy, když lidé stáli navzájem proti sobě tak jako v dávných orientálních bojích, kdy působily jenom síly luciferské, kdy stáli lidé proti sobě ještě dokonce, řekněme, v tatarských nájezdech do Evropy atd... To si někdy neujasníme, před jakým novým světem člověk dnes stojí a jak poměrně rychle tento nový svět nastal. Anthropolosoficky orientovaná duchovní věda má ale potom ještě za úkol všimnout si celé závažnosti takové skutečnosti. Neboť to, co jsem vám tu vylíčil, je jen zevní stránka. Do nitra již vcházíme, když chápeme to, co se dříve uplatňuje jako síly luciferské a co nyní jako síly ahrimanské. mezi nimiž stojí uprostřed člověk. A musíme si přece nejprve utvořit konkrétní představu o tom, co nazýváme ahrimanstvím a co luciferičností.

Pomyslete jednou na to, co se odehrávalo v lidském duševním životě v oněch dávných dobách, v nichž se ve velkých bojích lidstva uplatňovala především luciferičnost. Tu lidé pohlíželi na úkazy světa a vy víte, že lidé na tyto úkazy světa pohlíželi tak, že se jim v nich projevoval jistý souhrn, řekněme, elementárních bytostí, démonických bytostí. Materialistická věda říká, že prý to bylo období vitalismus, lidé prý vnášeli do přírodních jevů všelijaké rusalky, gnómy atd... Ale my přece víme, že skutečně v přírodních úkazech žijí duchovní bytosti. Právě tak jako dnes člověk vidí jen střízlivě, suché přírodní jevy, tak viděli lidé oněch dávných dob v přírodních úkazech duchovní entity, duchovní bytostnost. Dnes se to nazývá pověrou. To je podle vkusu současnosti. Ale my víme, že lidé pod tímto označením toho, co viděli duchovně v přírodních úkazech poukazovali ve svém vnímání na něco skutečného. Ve všem tom, co příroda člověku poskytovala, viděli tyto lidé takové elementární bytosti. Lze tedy říci: Do jejich vědomí, jakkoli to nyní ještě bylo instinktivní, temné, snivé, zasvítilo něco z těchto elementárních bytostí.

Potom nadešly doby, v nichž bylo zkaleno vědomí pro toto vnímání duchovna v přírodních jevech, v tom, co se uskutečňuje jako příroda kolem člověka bez jeho přičinění. A vzniklo naše moderní intelektualistické pojmání toho, co se dnes nazývá vědeckostí, kdy chceme mít co činit jen s tím, co může být z přírody vytaženo jakožto takové síly, které se dají smyslově představit pomocí abstraktních idejí, zkrátka to, co může být obsahem lidského intelektu.

Ale chtěl bych říci, aniž to člověk tuší, dokonce v poměrně krátké době - vezměte právě dobu od roku 1870. kdy v Německu působilo 6 až 7 (10) milionů koňských sil ročně - vyvíjí se tu nový svět, který tu nebyl, který je nyní také v okolí člověka, na němž závisí lidský osud dokonce v takových velkých událostech, jak je přinesly poslední roky, závisí tak, jako dříve lidský osud závisel na jevech přírodních. A v těchto silách, které tu také existují a působí bez člověka, jako působí bez člověka přírodní síly, tu jsou rovněž démoni, elementární síly, jen působí na člověka jiným způsobem než ti, kteří byli dříve spatřováni lidmi v přírodních úkazech. Lidé pohlíželi na přírodní jevy a konstatovali: To působí na vědomí, to vyrovnávalo duši s přírodními úkazy, to zjednávalo souvislost vědomí s přírodními úkazy. Dnes je člověk „osvícen“ a jako pokládá za pověru pozorovat duchovní mocnosti v přírodních jevech, tak také nedospívá k tomu, aby tušil, že v tom, co on sám vytvořil, že v celém rozsahu technicismu působí démonické bytosti. A nemůže tak snadno přijít na to, neboť ony působí

nyní na vůli, o níž jsem vám často říkal, že spí. Ony bytosti působí v podvědomí, uchopují člověka v podvědomí. A následek toho je, že kdežto co dávný člověk ještě při pozorování přírodních jevů vnášel do svého vědomí něco o těchto démonických silách, dnes v technice lomozí démonické bytosti, působí dále v lidské vůli a člověk se nepřiměje ještě k tomu toto uznat. Neboť za první je to v jeho podvědomí, za druhé se mu to jeví jako pověra říkat, že ve strojích, které vyrábí, působí démonické bytosti. Ony ale přesto působí. A kdežto bytosti, které člověk viděl v dávných dobách v přírodních úkazech, byly luciferického rázu, jsou bytosti, které působí ve strojích, v technicistech, povahy ahrimanské. Člověk se tedy obklopuje ahrimanským světem, který se stává samostatným.

Vidíte, co je smyslem vývoje lidstva. Z luciferského světa, který ale ještě do jeho vědomí působí a určuje tu jeho osud, vplouvá člověk, a to právě v současnosti s jistou rychlostí do světa ahrimanského. Existuje velké nebezpečí, že tento ahrimanský svět, protože působí na jeho vůli, kterou nemůže člověk dostat bezprostředně do svého vědomí pomocí intelektualistické vědy, uchopuje vůli člověka a stává se zcela bez vedení v démonických silách technicismů.

To, co se děje na Východě Evropy, kde se chce myšlenkovým způsobem současnosti jaksi hospodářství militarizovat a proměnit ve velký stroj, kde jsou výchovou preparováni také ještě lidé tak jako jinak stroje, kde je lidská práce zcela oddělována od člověka, co se tu chce, je vyvolávání démonů do vůle, do jejichž oblasti se tu vplouvá.

Cesta od luciferična k ahrimanství, to je také něco, o čem se musí říci, že takto jde běh vývoje lidstva. A my stojíme v podstatě uprostřed mezi vycházením z luciferična do ahrimanství. Luciferično existuje mnohonásobným způsobem přirozeně. Ahrimanství uchopuje člověka. Luciferično žije více v citech. Ahrimanství působí více skrze lidský rozum a uskutečňuje se v technicistech.

Tu se staví do toho, aby člověku dala směr Kristova událost, kterou máme očekávat pro první polovinu 20. století. Tato Kristova událost bude spočívat v tom, že objektivními zážitky stále víc a více lidí bude vědět: Po Zemi putuje éterický Kristus, ten Kristus, který éterický představuje moc. Jež kdysi putovala po Zemi ve fyzickém Kristu-Ježíši. A seznámením se s touto Kristovou mocností, v proniknutí se touto Kristovou mocností spočívá možnost dát na sebe správným způsobem působit nutnému nástupu ahrimanských mocností. Neštěstí naší doby spočívá v tom, že lidé vplouvají do ahrimanství, aniž jsou nesení silou Kristovou.

Je tedy již něčím pozitivním, něčím velmi konkrétním, na co se poukazuje, když hovoříme o tomto zásahu do vývoje lidstva ve 20. století, který jsem již naznačil ve svém prvním mysterijním dramatu jakožto znovuobjevení se Krista. A můžeme sledovat, řekl bych, co se bude odehrávat v lidských duších, když tylo lidské duše žiji vstříc této Kristově události.

Mohl jsem nedávno dokonce ve veřejné přednášce naznačit, že vědeckost Západu, která se zříká jakéhokoli světového názoru, zastavuje se s poznáním před člověkem. Lidé chápou především neživé věci. Systematizují! je apod... Teoretizují o tom a také o onom, co je živé. Darwinismus nejde ale dále než až k vývoji zvířat. Potom na vrchol staví člověka. Před člověkem se vlastně zastavuje. Nedospívá s poznáním až k člověku.

Ale také pojmání sociálních pojmu se zde zastavuje. Ukázal jsem, jak se praktici stali vlastně rutináři. Jak zůstávají stát u ahrimanských technických věcí. Mají to ve svých knihách, o tom se zaznamenávají aktiva a pasiva. Ale před lidmi, s nimiž pracují, zůstávají stát. Tito lidé

uplatňují právě svou lidskou důstojnost, ale nesklenuje se žádný most od toho, kdo práci řídí k tomu pracujícím. Také se praktický život vlastně zastavuje před člověkem. Poznání s zastavuje před člověkem, praktický život se zastavuje před člověkem.

Na jedné straně je to ještě dnes více méně teorií, nebo řekněme nikoli teorií nýbrž nemohoucností teorie, nemohoucností poznání, na druhé straně něčím, co se velmi uplatňuje v sociálním životě. Neboť to, co se nenapsalo do knih, je to, co se dnes uplatňuje ve stávkách a revolučních hnutích. S tím se nepočítalo. To nepřešlo do účetnictví. Projevuje se to v životě a vyvíjí se to právě tak dobře v průmyslů, z práce v obchodování atd., jako se zevně vyvíjejí nějaké vyrobené druhy zboží. Jen nebylo zaneseno to, co dnes lomoží mezi lidmi, do pokladních knih atd... Ale život to vstřebal a v životě se to uplatňuje.

Lze však již říci: O tom, co jsem vám přednesl, také jsem to přednesl nedávno ve veřejné přednášce, o tom však v podstatě přemýšlí velice málo lidí. V tomto ohledu přineslo vlastně 19. století lidem něco velmi mlhavého. V 18. století vzcházelo již některým duchům přinejmenším duchům radikálním sem tam nějaké světlo o tom, co se tu pozvolna připravovalo. 19. století přineslo potom události a způsobilo chaos, velký chaos. Pierre Bayle vyslovil v 18. století pozoruhodné slovo. Byl jedním z materialistů 18. století, kteří ale již byli správnými materialisty, předchůdci materialismu v 19. století. Tento Pierre Bayle vyslovil tato slova: Ve státech budou vládnout pocta a hanba, ctižádost a egoismus atd., ale nemůže existovat žádný stát, v němž působí křesťanské smýšlení duší, může existovat stát, v němž vládnou staré pohanské cnosti a nectnosti, ale nemůže existovat žádný stát křesťanský. - Tak mluví Pierre Bayle, radikální materialista a měl více pravdy než někdo z idealistických duchů i 9. století, neboť tito idealističtí duchové si namlouvali, že prý státy jsou křesťanské. Ve skutečnosti však nebyly. Studujte křesťanství středověku, to křesťanství, které především míní Pierre Bayle. To spočívalo na tom, že lidé Země vlastně spatřovali ctnost v tom, aby se pozvedli k onomu životu, který nebyl pozemský. V 18. století se vyvíjel život, který chtěl především pěstovat pozemské věci. Nemůže existovat křesťanský stát, řekl Pierre Bayle, a vlastně řekl pravdu. A v 19. století a na začátku 20. století říkali lidé lži, když chtěli sobě a ostatním lidem namluvit, že by mohlo být prokřesťanštěno to, co pozvolna vznikalo jako moderní státy. To právě nemohlo být. Ale vzniklo tím něco jiného: Člověk byl proniknut tím, když stál na kazatelně, nebo když naslouchal tomu, co zaznívalo z kazatelny dolu, že prý je velmi křesťanský. Nebo zase, když šel do svého úřadu, nebo když si připínal své řády, nebo používal svých titulů, které dal člověku stát, představoval si, že je křesťanem. Člověk jím ve skutečnosti nebyl, neboť že tu v tomto systému stál, bylo dáno tím, že právě nebyl žádným křesťanem. Člověk si zvykal na lživý život, člověk odvykal pohlížet na nejdůležitější skutečnosti života podle pravdy. A to způsobilo onu mlhavou atmosféru, která vůbec nedala vzniknout nezaujatému pohledu na to, co tu pozvolna vzcházelo: ahrimanizování světa.

Mnoho se mluvilo o lživých kampaních posledních let. Ale tyto lživé kampaně to jsou, na co si lidé v nejdůležitějších věcech novější doby zvykli. Zvykli si přece na lži o nejdůležitějších věcech! Proč by se měla o věcech, o nichž se lhálo během válečné katastrofy zrovna říkat pravda, když si přece lidé v 19. století zvykli nebrat již do oblasti svého duševního uzpůsobení pravdu o nejdůležitějších záležitostech svého života.

Je nepohodlné hledět těmto věcem do tváře, ale to je právě špatné, že se těmto věcem nehledí přímo do tváře. Tak vězí moderní člověk vedle ostatních věcí také v takové svízeli, která vznikla na základě této atmosféry - vnitřní nepravdivosti. A tak se vyvíjí určitá nálada. Co je

v mnohém ohledu až do nynějška vlastně pouhou teorií, pouhým poznáním, že člověk nedosahuje až k člověku, že zůstává stát před člověkem a že také to, co se v sociálním životě vyvíjí, je tímto nedosahováním až k člověku, to se bude usazovat na lidskou duši jako zátěž. To, co působí na vůli jako zevní technicismsy, to bude jaksi reagovat vzhůru z podvědomí do vědomí. A nebude se moci vytvářet o tom vědomí, neboť je to právě v podvědomí, ale bude se vytvářet určitá nálada. A stále víc a více během nejbližších desetiletí, ano, během nejbližších let bude tato nálada vznikat u velkého počtu lidí. Lidé budou ve školách učit děti a pozorovat: Tyto děti si přináší pocity, které přece dřívější lidé vůbec neměli. V různých obdobích tu relativně také již něco takového bylo, ale zvýšenou měrou bude tomu v nejbližší době. A lidé si budou moci ohodnotit jen z hlubšího duchovně-vědeckého poznání současnosti, co se tu vlastně vyvíjí z hlubin duši dorůstajících lidí. Bude se vyvíjet velká touha, tak něco jako toužebné postrádání. Neboť to, co je nejprve jen nemohoucnost teorie poznávat člověka, co je nemohoucnost sociálního života přijmout do obchodních kalkulací lidské vlohy, to se bude zhušťovat v cítění, v pocitech. Povstanou lidé - a uvidíme je v dorůstající generaci - kteří budou pociťovat: Ano. zde stojím, mám postavu, jinou než ostatní bytosti, které jsou kolem mne. nevyhlížím jako zvířata, jako vůl, osel, lasička, orel, vyhlížím jinak, ale nevím, co to vlastně je, co tu jinak vyhlíží; nevím, co je člověk, nevím, co jsem já sám. - Melancholie, hypochondrie budou zatěžovat duše dorůstající mládeže. Bude se to moci pozorovat ve škole při výchově, při vyučování jako nálada doby. Bude to nálada doby, která jaksi vzrůstá. Lidé jsou dnes strašně povrchní, že se k nim může o takových věcech obtížně hovořit. Ale abych vám to učinil nějakým srovnáním pochopitelné, chtěl bych upozornit na to, že v 18. století ti lidé, kteří rozuměli něčemu o duši doby, hovořili o „Wertherovské horečce“. Goethe napsal jen na základě této všeobecné duševní nálady velkého počtu lidí svého „Werthera“. Potom vyšel román „Siegwart“. Ten byl napsán na základě „Siegwartovské horečky“ v druhé polovině 18. století. Byly to nálady doby, které se uplatňovaly ovšem jen u omezeného okruhu lidí. Ale v nejbližším okruhu vzešla taková všeobecná nálada v duších, kterou můžeme vyjádřit takto: Ano, co jsem jako člověk? Co je to za bytost, kterou jsem tu já sám, která chodí po dvou nohou? Mám vědu, kterou jsem velkolepě vypracoval, mám sociální život - ale obojí vlastně zůstává stát před tím, co jsem já sám. - Tato nálada, která bude velkým otazníkem před vlastní lidskou bytostí, bude připravovat duševní oči pro vnímání toho, co je obtížné vyličit, co ale přijde jako nová událost Kristova. Neboť užíme z té síly, která vzchází z té touhy, zjevení Krista. Zevní tíseň se bude měnit ve vnitřní duševní tíseň a z této duševní tísně zrodí se zření, zření Krista, který bude nadsmyslově putovat mezi lidmi, a jehož se budou muset lidé přidržovat, aby nevpluli z luciferična do ahrimanství nesprávným způsobem.

Co by nám prospěla celá věda, kdyby nás nepřivedla k tomu, abychom uchopili zcela konkrétně bezprostřední lidský život! Musíme si ujasnit: člověk, který tu dnes stojí, má již za sebou celou řadu pozemských životů. Žijeme přece v opakovaných zemských životech. Těm lidem, kteří viděli elementární síly v přírodních úkazech, těmi jsme byli přece sami ve svých dřívějších pozemských životech. Přinášíme si výsledky těchto dřívějších pozemských životů do tohoto života. Věděli jsme: Kolem nás jsou přírodní duchové určující osud. Tyto nosíme v sobě. Dnes pohlížíme do přírody jen svým pouhým intelektem, svou hlavou, také na technicismsy, které sami vy tváříme. Nevidíme nic jiného než to, co je obsahem našeho intelektu. A to, co v nás lomozí z četných pozemských životů, které jsme prožili, co ale nyní nechceme vidět, to je nakonec to, co jsem právě označil jako velkou touhu, jako toužebné strádání. By li jsme jednou lidmi, kteří pohlíželi do přírody a viděli duchovno, čímž jsme

mohli v sobě pocítit, co je vlastně člověk. Nyní máme vědu, sociální citění, které před člověkem zůstává stát. Neseme v sobě vlohu ze svého dřívějšího zření svého okolí, cítit se jako člověk. Hledíme dnes do odlidštěné přírody, zůstáváme stát před člověkem. To vytvoří velkou duševní tíseň nejbližších desetiletí. Tato duševní tíseň je pozitivní mocí a z této pozitivní moci se zrodí schopnost zřít Krista.

Starý způsob chování ke Kristu, ten nejmodernější theologie zničila. Neboť co se stalo z Krista pod vlivem moderní theologie? „Prostý muž z Nazaretu“! Může dnes vůbec existovat vztah člověka ke Kristově události, když nenastane obnovení duchovního života?

Katolická církev dobře věděla, proč nikdy nechtěla dát evangelia lidem. Pro věřící katolické církve je dnes teoreticky četba evangelií ještě stále zakázána. A Albingenští, Valdenští, kteří se nechtěli tomuto zákazu podrobit, byli prohlášeni za kacíře, protože se samozřejmě dobře vědělo, co nastane, když se předají evangelia většímu počtu lidí. Zde máme zprvu 4 evangelia. V těchto čtyřech podobách může božskost k lidem hovořit. Ale nikoli na základě intelektu může se člověku přiblížit nějaká událost čtverým způsobem, jak je to líčeno v evangeliích. Tu se potom vyvíjejí rozpory. V tom okamžiku, kdy se evangeliím upírá skutečnost, kdy se na ně pohlíží jako na produkty lidského intelektu, musí být shledávána plnými rozporů, tu jsou plná rozpo164

rů. To, co tu vzniklo, je přece zničení všeho nazírání na mystérium Golgoty.

A opět žijí lidé ve lži, že mají zůstat křesťany, a přece zasypávají a negují zdroj, protože moderní theologie již neobsahuje v sobě žádné křesťanství. Aby se opět dospělo ke křesťanství musí lidé dospět k novému duchovnímu nazírání. Musí se opět umět vyzdvihnout poklad, který jsme ve své duši shromáždili, který jsme pronášeli četnými pozemskými životy.

Tak jak tu stojíme v nynějším životě, je přece tento život zároveň východiskem pro další pozemské životy. Ale jako v našich duších žije jako dědictví dřívějších pozemských životů to, co nosíme v duši abstraktně v matematice a konkrétně v různých vnitřních náladách, tak žije jako vloha to, co přijímáme z vnějšího světa v nynějším životě pro další pozemské životy. Dávny člověk přijímal z vnějšího světa své nazírání na přírodu proniknuté elementárními bytostmi. Když jsme byli dříve na Zemi, pohlíželi jsme na přírodu a dostávali dojmy z elementárních bytostí; to neseme v sobě. Dnes je náš život v podstatě určován tím, co vniká skrze toho „koně“, který je vedle nás, jak jsem to předtím vylíčil, skrze „technicismy“. To do nás vtéká. To utváříme v sobě jako fond pro další pozemské životy, když nečiníme nic jiného. V tom žijí noví démoni, démoni ahrimanskí. Preparujeme se vskutku dobře pro další pozemské životy, když se předáváme ahrimanským mocnostem! To, čím jsou v nás stroje, to připravujeme jako svůj vědecký život pro další pozemské životy. Čím bylo hřmění děl na frontách, co tu žilo ve strojích, to do sebe včleňujeme. Tak vlastně chceme nevědomě povstat z mrtvých v nejbližším pozemském životě. Ale člověk právě není pouhým intelektem, má ve své bytosti něco jiného: Má pocity, má city. Ty se musí vyrovnat s tím, co přichází z technicismů, ze strojů.

Tu přichází ještě jiný pocit, než který jsem vám předtím vy líčil. Hovořil jsem předtím o citu strádající touhy, toužebného strádání. Co tu duši v podvědomých věcech spojuje na základě technicismů, z ahrimanských mocností, to reaguje vzhůru, vzhází do vědomí jako myšlenky, ideje, ale vzhází to jako něco, co je podobné strachu. A k tomuto toužebnému strádání u dětí, které budeme mít ve škole v nejbližších letech a desetiletích, neurčitý ale přece neméně

živoucí strach před životem, který se projeví v nervozitě, který se projeví v roztěkanosti, nervózní povaze - minim to hmatatelně. V zárodku je to, co líčím, zde již dnes.

Zde existuje jen jedno, že se duše plní tím, co zde dává sílu, kterou Země sama dát nemůže, sílu, která Zemi přišla zvenčí skrze bytost Kristovu, který se nyní opět zjeví. Je to síla, která nemůže přijít od Země samé. Od Země přichází síla technicismu, oněch 79 milionů koní, kteří tu jsou vedle nás. V sobě musíme vytvořit to, co přichází ze síly Kristovy, abychom se v nejbližším pozemském životě nenaplnili pouze silou technicismů. Neexistuje žádná jiná léčba pro nervozitu, která se musí uplatňovat u dorůstající generace, než příprava pro Kristovu událost v první polovině 20. století.

Nemáme líčit naši dobu podle zevního pohledu, nýbrž musíme ji líčit podle toho, co se uplatňuje v lidech jako nejpřednější pocity. Tím nade vše důležitým v naší době by bylo, aby si lidé osvojili vnitřní zrak pro to, co v lidech žije. Ponejvíce se líčí, co je jen zevní; po takových oblastech, jaký je nyní evropský Východ, cestují lidé jako Paquet a podobní, kteří vůbec nejsou s to říci, co tu prožívají lidé, kteří prožívají již mnoho z budoucnosti, kdežto líčí jen čistě zevní věci atd...

Má-li se stát duchovní věda něčím živoucím, potom musí nás umět uvést do chápání právě pocitu, právě citů. Neboť nikoli tím, že se líčí v několika abstrakcích, jaká bude Kristova událost, nikoli tím poznáváme skutečně život, nýbrž když líčíme lidské duše, které na jedné straně jdou vstříc této Kristově události toužebně, na druhé straně se strachem.

Jak může dnešní člověk chápat něco takového jako, že východiště válečné katastrofy bylo zpečetěno ahrimanskými silami. nehledě k tomu, co mohli lidé v tomto okamžiku udělat?

Bylo určeno jen tím, co lidé vymysleli a co se stalo objektivním. Jak to mohou lidé současnosti správně posuzovat, hodnotit správně podle působení, když nevezmou v potaz duchovní vědu? Pomyslete přece, co znamená taková skutečnost jako ta, že přistupuje k 79 milionům koňských sil za rok Německa, k 98. milionům koňských sil za rok Velké Británie, k 35. milionům koňských sil za rok Belgie, Francie a Ruska, 179 milionů koňských sil za rok Ameriky! Tedy tím, že hovoříme o něčem, co vůbec nepřihlíží k člověku, mluvíme vlastně o určujících příčinách současného lidského osudu. Člověk se přece zcela vydal tomu, co není již člověkem. A nyní pozorujte v novém světle to, když se říká, že člověk zůstává se svým poznáním stát před člověkem. Člověk zůstává stát jen v nelidskosti, také v sociální sféře zůstává stát v něčem nelidském, nenacházejí most k člověku. Tím naplňuje člověk svůj osud. Činí svůj osud závislým na tom, co není již lidské; vytváří to také jako něco co určuje osud, na němž jako člověk nemá již žádný podíl. Nemusíme již hovořit o statečnosti, o duchu, o genialitě generálních štábu apod., když se hovoří o východisku něčeho, co určuje osud, nýbrž o poměrech koňských sil za rok v různých zemích. Musíme umět nepřihlížet k člověku, hovoří-li se o lidském osudu. Bude se potřebovat velká síla, aby se lidé opět pozvedli a volali proti tomuto lidskému osudu určovanému něčím, co není lidské: Osud lidstva musí být určován opět člověkem! - To může nastat ale jen tehdy, když se lidé naplní silou Kristovou, která se blíží, která lidi opět vrátí jejich lidským silám. Sám sebou jako člověk se může opět stát jistým jen ten, kdo kráčí po všem tom, co tu bylo založeno v technice, kdo se ale nedává těmito technicismy ovládat, nýbrž dokáže také pohlížet na to, co ho může pronikat jako síla Kristova, která může zvítězit nad všemi těmito technicismy.

Jsou to nauky, které se musí dnes přijmout. To jsou slova, která poukazují na to, jak se máme připravovat na Kristovu událost. Se všemi těmi trivialitami, které dnes ovládají veřejnou literaturu, se vším žvaněním, které je dnes na denním pořádku, nepokročí lidstvo vpřed, nýbrž jenom zpět. Lidstvo kráčí kupředu pouze a jedině s tím, co se získává z duchovních podkladů. A pokud lidé nebudou opět cítit vážnost něčeho takového, potud nepokročí vpřed. A je nutné, abychom si ujasnili: Lidstvo dospělo dnes k tomu, že má kolem sebe svět, zcela nový svět že vyvíjí síly, na nichž závisí jeho osud. Opravdu to nejsou jenom válečné události. Neboť když jdeme ulicí a vidíme továrny, které určují náš osud, to je přece pro všední den totéž, nejen pro osudy z r. 1914. To, co tu je ve všech těch továrnách, které tu dýmají, to jsou ahrimanské mocnosti - v nich již člověk vůbec nemá žádnou platnost.

A jdeme-li od továrny kousíček dále, nalézáme kostel. Co se v kostele traduje, stalo se abstrakcí. To již dávno nemá žádný vztah k tomuto životu zde venku. To se již zabývá něčím, s čím si člověk nemůže nic počít, když stojí v životní praxi. To je právě tak luciferské, jako něco v továrnách je ahrimanské.

A to je opět něco, co souvisí s osudem současného lidstva, strašně s ním souvisí, že byla ztracena zde, kde se hovoří o duchovnu, možnost poukazovat s tímto duchovnem do života. Posledně jsem zde ve veřejné přednášce vyprávěl o amerických pastorských řečnících ve Švýcarsku a v jiných neutrálních zemích, kteří říkají přibližně toto: Společnost národů musí vzniknout, neboť přinese pro lidi spásu a požehnání; ale z idejí státníků se nemůže vyvinout Společnost národu. Tedy musíme získat srdce lidí, aby se ke Společnosti národu přiznávali. - Kdo má nezaujatý smysl, ten bude vědět, že to jsou velmi krásné řeči, které ti pánové pronášejí, komu se to líbí a kdo se spokojí s tím, že chválí krásu těchto řečí, ten dobu také nechápe. Neboť ať jsou tato slova jakkoli medová, tato sladkost neproniká k srdcím lidí. Srdce lidí jsou dnes plná starostí, které si činí o hospodářském životě, a není tu žádný most k tomu, co jako slova vychází ze starých vyznání. S nimi mohou lidé právě tak málo vytvořit nějakou Společnost národů jako se slovy Woodrowa Wilsona, Clemenceaua a jiných. To, o co dnes jde, to je spojení dvou věcí, proniknutí života duchem a přiblížení života k duchu. Právě tak jako mimozemská bytost Kristova přijala v člověku Ježíši tělo, spojila se s fyzickou Zemí, tak nebude Kristus mluvit, objevující se v první polovině 20. století, nebude mluvit řečí abstraktních náboženských vyznání, o nikoli, nýbrž bude mluvit řečí praktického života. A ti, kteří hledají povznesení duše jen stále v mystických výšinách světa cizích, ti mu nebudou rozumět. Ale on bude hovořit o duchu, i když hovoří o praktickém životě. Bude to duch, který se spojuje s praktickým životem právě tak, jako se spojila nadsmyslová bytost Kristova s fyzickým člověkem Ježíšem. Potřebujeme takové nové chápání této Kristovy události, jinak to nebudeme moci ocenit, když to k lidem přijde.

Již dnes se může nadhodit otázka: Jak se vlastně budou chovat ke Kristově události z první poloviny 20. století ti, kdo oficiálně káží křesťanství? K tomu je ovšem vytvořen při správném porozumění evangelia jakýsi vzor. Evangelium hovoří o „zákonících a farizejích“. Neusuzuje se správně, když v současnosti dáváme na stranu vyznavačů Krista Adolfa Harnacka; usuzuje se správně jen tehdy, když ho zařazujeme na stranu zákoníků a farizejů, ve smyslu evangelia. A na tuto stranu musíme zařadit podobné lidi. Neboť je nutné získat správný úsudek. Musíme dospět k pravdě! Materialista Pierre Bayle řekl: Stát nemůže být křesťanský, ve státě vládnou pocty a hanba, ctižádost a egoismus, ale křesťanský stát je nemožný. - Ale bude možné křesťanské sociální společenství, když je jen nechceme mít absolutně státním, když založíme svobodný duchovní život. Ten bude proniknut Kristem.

Potom bude tento svobodný duchovní život také vyzařovat Kristův impuls do toho, co nikdy nemůže být křesťanským, do vlastního státního života. Potom se bude moci také uplatňovat hospodářský život asociací, který jako takový samozřejmě nemůže být křesťanský, ale lidé, kteří v něm stojí, ti křesťanští budou. Budou proniknuti Kristovým impulsem, jen je nutné nechat lidi přijít do svobodného duchovního života. Tak bude moci být celý sociální život křesťanský.

Ale nejprve lidé musí dospět k pravdě. Nebude možno lebedit si ve lži. To jsou věci, které lidé musí dnes přijmout, které si musí zapsat hluboko do srdce. Neboť jestliže to neučiní, tak budou stát na straně těch, kteří následují Spenglerovy žáky ve víře, že musíme vplout do barbarství. Ale s nějakým vyznáváním snadno a rychle, že Spengler nemá pravdu, nedojdeme ale také dále. Tu se jen obelháváme. V pravdě budeme stát jen tehdy, když si řekneme: Musíme vytvořit si sílu, abychom pokročili kupředu. Ta může být vytvořena na základě živoucího ducha, toho ducha, který je hledán pomocí anthroposoficky orientované duchovní vědy. Ta má to, co musí proniknout impulsy naší doby, abychom mohli dospět k takovému duchovnímu životu, který je opět křesťanský, ke státnímu životu, který je opět lidský, který se nezastavuje před člověkem a k hospodářskému životu, který je opět řízen lidmi nikoli energií vyjádřenou součinem koňských sil a roku (HP x r.), které stojí vedle nich a které právě vyjadřují to, co určuje lidský osud z technicismu a z mimolidské a nelidské sféry.

Co jsme prožili v posledních letech, nemůže být vyčteno z lidských duševních stavů. To musí být vyčteno z technicismů, jak se vyjadřují v součinech koňských sil a roků, z onoho strašného písma, které Ahriman počíná psát do vývoje lidstva. To, co má lidi z toho vyvést ven, to musí být získáno z našeho porozumění Kristu.